

Petri Bernadett

Viharfelhők az EU új költségvetési tervei felett

A jelenlegi költségvetési keretből ugyan még három esztendő hátravan, számos információ kiszivárgott már azonban arról, hogy milyen elképzeléssel mutatja be az Európai Bizottság jövő tavasszal az új keret költségvetési koncepcióját, és az is látszik, milyen, egymással gyakran összeegyeztethetetlen kihívásokkal kell hamarosan szembenéznie az új hétéves időszak előkészítése során.

A költségvetési újratervezés nemcsak a kohéziós politikát, hanem a közvetlen uniós forrásokat és a közös agrárpolitikát is érinti, az új elképzelések azonban az eddigiekben nem váltottak ki nagy lelkesedést az érintett európai szereplőkből. Az Európai Bizottság a kutatási és innovációs „gigaalap” létrehozását fontolgatja, de a kritikus érdekelt felek szerint az egyes projektek finanszírozási autonómiájának elvesztése éppen a szükséges ellenkezőjének bizonyul. A közös agrárpolitika hasonló mérőföldkőalapú elszámolás alá esne, mint a helyreállítási források, míg Ukrajna pótlólagos forrásbevonás nélkül mind uniós, mind Magyarország szintjén érezhető negatív hatást okozna a jövődelempótló források tekintetében.

Több vagy jobb kutatásfejlesztési program várható?

Ursula von der Leyen kinevezési programjában¹ megfogadta, hogy a kutatásfejlesztést „az európai gazdaság középpontjába helyezi”, és ígéretet tett a kutatási kiadások növelésére, valamint a K+I-programok bővítésére is.

Korábban Ekaterina Zaharieva, az EU kutatásért és innovációért felelős biztosjelöltje számos fontos lépést ígért² az új keretprogram, az FP10 kialakításában, amelynek egyik prioritása a kutatási költségvetés növelése és az adminisztráció egyszerűsítése, hogy az uniós forrásokhoz való hozzáférés gyorsabb és hatékonyabb legyen. A biztosjelölt azzal is nyugtatta a kutatói közösséget, hogy az FP10 nem olvad be teljesen semmilyen új keretprogramba. Egy

¹ VON DER LEYEN 2024.

² GREENACRE–FRANCICA 2024.

nemrégiben kiszivárgott belső bizottsági javaslat³ szerint azonban az EU végrehajtó testülete ezt úgy próbálná elérni, hogy a meglévő kezdeményezéseket hatalmas európai versenyképességi alapba olvasztaná össze, amely „egységes szabályokkal rendelkezne, valamint magába foglalná az összes és stratégiai uniós finanszírozási programot”.

Ezáltal a következő többéves pénzügyi keretben, a 2028–2034 közötti időszakra szóló uniós költségvetésben a biztosjelölt asszony állításai ellenére egy kalap alá⁴ kerülhetnének az egymástól jelentősen eltérő programok,⁵ például a Horizon Europe, az InvestEU, a kkv-szektor számára is elérhető egységes piaci program vagy éppen a Digitális Európa program. Maria Leptin, az Európai Kutatási Tanács, az egyik legfontosabb K+I-program elnöke szerint azonban ez rossz ötlet lehet. „Teljesen ellentmond mindannak, amit remélnénk, és amire szükségünk lenne. [...] Az Európai Kutatási Tanács pontosan azért sikeres, mert autonóm módon dönthet saját eljárásairól és folyamatairól, és ha valamiből, akkor ebből többre van szükségünk, nem pedig kevesebbre.”⁶ Az új „gigaprogram” bevezetése elsősorban azzal a kockázattal járna, hogy a regionális szintek, szereplők még inkább elveszítik befolyásukat az uniós fejlesztési irányokra, miközben nehezen elkerülhető, hogy a folyamatok egyszerűsödése helyett a források igénybevételeének bonyolultsága a legnehezebb program szintjére emelkedjen.

A fukarok kevesebb, de egyszerűbb programot szeretnének

Mint ismert, egy korábbi kiszivárgott prezentáció⁷ azt is javasolta, hogy töröljék el az összes kohéziós, mezőgazdasági, halászati, valamint belső alapot az egyes országokra vonatkozó egységes nemzeti tervek javára, ami heves reakciókat váltott ki. Számos tagország és helyi vezető⁸ kifejezte egyet nem értését ezzel az elképzeléssel, köztük Siegfried Mureşan néppárti román politikus, az Európai Parlament költségvetési főtárgyalója is, aki egyetértett azzal, hogy nagyobb léptékre, egyszerűsítésre és rugalmasságra van szükség, de továbbra is szkeptikus maradt az európai Kohéziós Alapra és a nemzeti tervekre

³ WULFF WOLD 2024.

⁴ WULFF WOLD 2024.

⁵ NAUJOKAITYTÉ 2024.

⁶ WULFF WOLD 2024.

⁷ WULFF WOLD 2024.

⁸ WULFF WOLD 2024.

vonatkozó javaslatokkal kapcsolatban. Szerinte ehelyett éppen, hogy „autonómiára, decentralizációra van szükség, hatalmat kell adni a helyi, regionális szinteknek, maguknak az egyetemeknek”.

Eközben a dán, svéd iparági képviselők is amellet érvelnek, hogy kevesebb, de egyszerűbb uniós programokra lenne szükség az új többéves költségvetésben.⁹ Az európai gazdaságnak az amerikai és kínai versennyel szembeni megerősítésére irányuló növekvő erőfeszítések közepette az északi államok ipari képviselői szerint az európai uniós forrásokhoz való könnyebb hozzáférésre van szükség, nem pedig több finanszírozásra. Miközben Brüsszel arról tárgyal, hogyan lehet a legjobban szembeszállni az Egyesült Államok és Kína saját ipari és kereskedelmi politikájával – amely magában foglalja a 2022-es amerikai inflációcsökkentő törvényt és a stratégiai ágazatoknak nyújtott kínai állami támogatásokat –, a blokk 27 tagállamának ipari szereplői nagy várakozással tekintenek az uniós finanszírozási és állami támogatási kerettárgyalások várható eredményeire.

A blokk hosszú távú, 2025-ös költségvetéséről szóló tárgyalások – ahol nem mindenki ért egyet azzal, hogy több pénzre van szükség – szintén nagyban befolyásolják majd a nemzeti ágazati vitákat. „Szeretném, ha megszabadulnánk attól a felfogástól, hogy az USA rengeteg pénzt fordít a fejlesztésekre, eközben pedig Európában nincsenek támogatások” – fogalmazott Hans-Olof Jacke, a Svéd Vállalkozások Szövetségének főigazgatója múlt héten egy gazdasági eseményen Sönderborgban.¹⁰ „Európában ugyanannyi, ha nem több fejlesztési támogatás áll rendelkezésre, mint az Egyesült Államokban, de ezek sokkal célzottabbak és egyszerűbbek” – mondta a Danish Industries által szervezett rendezvény résztvevői számára a főigazgató.¹¹

Jacke kijelentései tükrözik a Bruegel uniós politikai agytröszt 2023-as elemzését, amely szerint „az USA és az EU közötti fő különbség [...] nem a kutatási-fejlesztési és zöldsztámogatások várható teljes volumenében, hanem inkább a minőségi és egyszerűsítési oldalon lehet”.¹² Az uniós felmérések is azt mutatják: a kutatási-fejlesztési programokkal kapcsolatos legfőbb kritika, hogy túlságosan komplikáltak, és a tervezéstől a projektfinanszírozásig gyakran évek alatt jutnak csak el a szereplők.

⁹ KURMAYER 2024.

¹⁰ KURMAYER 2024.

¹¹ KURMAYER 2024.

¹² KLEIMANN et al. 2023.

Kim Fausing, a dán Danfoss multinacionális vállalat vezérigazgatója is ezt erősítette meg,¹³ amikor úgy fogalmazott: „Európában bonyolult hozzájutni a kiutalt pénzhez. [...] Azt hiszem, nehezen látjuk, hol van a pénz, még akkor is, ha jelentős összegek állnak rendelkezésre. Az Egyesült Államokban nem áll fenn ugyanez a probléma.”¹⁴

Eközben Kim Jørgensen, az Európai Beruházási Bank (EIB) főigazgatója szerint Brüsszelnek a „magántőke bevonására” kellene összpontosítania, hozzátéve, hogy jelentős gondolkodásmód-változásra lenne szükség ahhoz, hogy a magáncégek érdeklődését felkeltse az uniós finanszírozás.¹⁵ A dán bankár, aki korábban Margrethe Vestager, az EU versenyjogi vezetőjének hivatalát vezette, bírálta az Európai Bizottságot, amiért túlságosan szoros kontrollt akar bevezetni az uniós pénzek felett. „Mivel korábban a Bizottságnál dolgoztam, tudom, hogy a Bizottság tisztviselői kontrollmániások” – mutatott rá.

Forrásbővítés nélkül csökkenni fognak az agrártámogatások

A fentiekén túl a többéves pénzügyi keret finanszírozása szempontjából a legjelentősebb kockázat, hogy az újonnan csatlakozni szándékozó országok elmaradottabb régiói jelentősen rontanak Magyarország nettó pozícióját, előbbre hozva a nettó befizetővé válás időpontját.

A többéves pénzügyi keretről szóló tárgyalások során – annak 2. legnagyobb fejezeteként – a közös agrárpolitika (KAP) költségvetése minden alkalommal támadások kereszttüzében áll, folyamatosan védekező pozícióban a többi uniós prioritással szemben. A trend alapvetően a KAP részarányának csökkenése. A bővítésben érintett országok, elsősorban Ukrajna csatlakozása a KAP forrásainak arányos növelését tenné szükségessé. Kérdéses, hogy ezt a nettó befizető tagállamok felvállalnák-e. Amennyiben a forrásoknak az újonnan belépők mezőgazdasági potenciáljával, igényeivel arányos növelése nem történne meg, az 2027 után fenntarthatatlanná tenné az EU27 jelenlegi támogatási szintjét.¹⁶

A közvetlen jövedelemtámogatások biztonságiháló-funkciója csökkenne, miközben a gazdáknak nagyobb belső piacon, erősebb versenyben kellene helytállniuk. Ez Magyarország számára katasztrofális következményekkel

¹³ KURMAYER 2024.

¹⁴ KURMAYER 2024.

¹⁵ KURMAYER 2024.

¹⁶ FORTUNA 2023.

járna, hiszen az uniós források elengedhetetlenek az élelmezésbiztonság, illetve a hazai mezőgazdasági potenciál fenntartásában és a vidéki életminőség javításában. A hazai régiók unión belüli relatív fejlettségi szintjének változása a vidékfejlesztési források további csökkenését vonhatja maga után, hiszen a 2021–2027-es időszakra vonatkozó pénzügyi keret tárgyalásakor a vidékfejlesztési források esetében már így is 27%-os uniós forrás-keret-csökkenés történt.¹⁷

A jelenlegi tagjelöltek közül Ukrajna csatlakozása jelentené a legnagyobb sokkot az EU mezőgazdasága szempontjából. Ez különösen igaz Magyarországra, földrajzi közelsége miatt. A KAP jelenlegi logikája és struktúrája szempontjából az ukrán agrárium struktúrája és birtokmérete kevéssé illeszkedik az uniós modellbe. A tagjelölt országok csatlakozása 54,5 millió hektárral növelné az EU27 közvetlen támogatásokra jogosult területét, amely jelenleg 162,2 millió hektár, ezen belül Ukrajna csatlakozása önmagában 41,6 millió hektár többletet jelentene. Amennyiben a közös agrárpolitika költségvetése változatlan marad, a jelenlegi fajlagos támogatások összege akár negyedével is lecsökkenhet. Ennek kiküszöbölése érdekében a követlen támogatások keretösszegének évente csaknem 13 milliárd euróval kellene növekednie. Eközben az uniós gazdákat egyre inkább felháborítja, hogy az Európai Bizottság a Gabona Ukrajnából program keretében eddig 40 000 tonna gabona vásárlására adományozott forrást, a szolidaritási exportprogram keretében nyújtott 1 milliárd eurós támogatáson túl. A programra Neven Mimica korábbi horvát uniós biztos igyekszik még több pénzt kijárni az Európai Bizottságban.

Kérdés, hogy mely tagországok támogatnák az uniós költségvetés ilyen szintű átalakulását, amelynek egyszerre kellene szűkülnie, bővülnie, egységessé, de mégis rugalmassá válnia. Az egyre technikaibb tervezési folyamat könnyen öncélúvá válhat. Éppen ezért az Európai Unió tisztviselőinek nem lenne szabad elfeledkezniük arról, hogy az Európai Unió költségvetése nemcsak az erőforrás-gazdálkodásról szól, legalább ugyanilyen fontos, hogy az integráció legfontosabb előnyét is megtestesítse az állampolgárok számára, amely az európai jólét.

2024. november 4.

¹⁷ DONGO–ORSI 2021.

Felhasznált irodalom

- DONGO, Dario – ORSI, Giulia (2021): Agriculture in EU-27 Scenario Report 2020-2030. *FoodTimes*, 2021. január 12. Online: <https://foodtimes.eu/food-system-en/agriculture-in-eu-27-scenario-report-2020-2030/>
- FORTUNA, Gerardo (2023): Ukraine's EU Membership Will Trigger a Rewriting of CAP, Says Kyiv Official. *Euractiv*, 2023. október 6. Online: <https://euractiv.com/section/agriculture-food/news/ukraines-eu-membership-will-trigger-a-rewriting-of-cap-says-kyiv-official/>
- GREENACRE, Martin – FRANCICA, Eleonora (2024): Research Commissioner Designate Outlines Plans for Framework Programme 10. *Science/Business*, 2024. október 23. Online: <https://sciencebusiness.net/news/fp10/research-commissioner-designate-outlines-plans-framework-programme-10>
- KLEIMANN, David et al. (2023): *How Europe Should Answer the US Inflation Reduction Act*. Online: www.bruegel.org/system/files/2023-02/PB%2004%202023_0_1.pdf
- KURMAYER, Nicolaus J. (2024): Danish, Swedish Industries Push for Fewer, Simpler EU Funding Programmes. *Euractiv*, 2024. november 1. Online: <https://euractiv.com/section/economy-jobs/news/danish-swedish-industries-push-for-fewer-simpler-eu-funding-programmes-not-more-funds/>
- NAUJOKAITYTĖ, Goda (2024): Regions Ring Alarm Bell Over Proposed EU Competitiveness Fund. *Science/Business*, 2024. október 17. Online: <https://sciencebusiness.net/news/fp10/regions-ring-alarm-bell-over-proposed-eu-competitiveness-fund>
- PACKROFF, Jonathan (2024): European Mayors Oppose Commission Plans to Centralise EU Funds. *Euractiv*, 2024. október 10. Online: <https://euractiv.com/section/economy-jobs/news/european-mayors-oppose-commission-plans-to-centralise-eu-funds/>
- VON DER LEYEN, Ursula (2024): *Europe's Choice. Political Guidelines for the Next European Commission 2024–2029*. Online: https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%2520Guidelines%25202024-2029_EN.pdf
- WULFF WOLD, Jacob (2024): Key Stakeholders Criticise Commission's Top-Down Competitiveness Fund Plans. *Euractiv*, 2024. október 14. Online: <https://euractiv.com/section/tech/news/key-stakeholders-criticise-commissions-top-down-competitiveness-fund-plans>